

พิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม
อำเภอตันซ้าย จังหวัดเลย : ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่
Hed Wiak Ritual at Ban Nong Luang,
Tambon Khok Ngam, Amphoe Dan Sai, Changwat Loei :
Procedure, Belief and Existence

ปิยพงษ์ วงศ์ศรี^{1*} เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์¹ และ วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์¹

Piyapong Wangkeeree^{1*}, Premvit Vivattanaseth¹ and Warunya Yingyongsak¹

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao Province 56000

* Correspondence to E-mail: tailoei@gmail.com

Received: November 24, 2018; Revised: January 6, 2019; Accepted: January 21, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ของพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอตันซ้าย จังหวัดเลย โดยศึกษาด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา กล่าวคือ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการปฏิบัติงานภาคสนามในแหล่งข้อมูลเพื่อสังเกตพิธีกรรม ตลอดจนสัมภาษณ์วิทยากรที่มีคุณสมบัติตรงกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อ และการดำรงอยู่ แล้วนำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหนองหลวงมีความเชื่อเรื่องเคราะห์ โดยมีการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ที่มีชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “พิธีกรรมเฮ็ดเวียก” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ พิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน, พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเฮียน (เรือน) และพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน โดยพิธีกรรมเฮ็ดเวียกทั้ง 3 ประเภทมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 อย่างคือ บุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรม สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม และเครื่องประกอบในพิธีกรรม โดยมีขั้นตอนของพิธีกรรมหลัก ๆ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนการดำเนินการ ในด้านความเชื่อพบว่า ชาวบ้านหนองหลวง

มีความเชื่อต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียกอยู่ 2 ลักษณะ คือ ความเชื่อต่อการจัดพิธีกรรมเฮ็ดเวียก และความเชื่อต่อองค์ประกอบของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ในด้านของปัจจัยที่ทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวงยังดำรงอยู่ได้ คือ พิธีกรรมเฮ็ดเวียกมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญต่อหมู่บ้านและชาวบ้านทั้งชาวบ้านหนองหลวงมีความเชื่อ ความศรัทธาต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียก และมีการสืบทอดความเชื่อดังกล่าวต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียกดำรงอยู่คู่กับชาวบ้านหนองหลวงตลอดมา

คำสำคัญ: พิธีกรรมเฮ็ดเวียกบ้านหนองหลวง, องค์ประกอบ, ขั้นตอน, ความเชื่อ, การดำรงอยู่

Abstract

This article aims to study the procedure, the belief and the existence of Hed Wiak Ritual at Ban Nong Luang, Tambon Khok Ngam, Amphoe Dan Sai, Changwat Loei Folklore is applied to use in collecting data, collected by field work observation and deep interview with the selective informants. The data are analyzed, based on the concept of ritual procedure, belief and existence in performing Hed Wiak and presented in descriptive content.

The results reveal that Hed Wiak or the local ceremony in removing bad luck at Nong Luang Village can be divided into three types; Hed Wiak for the village, Hed Wiak for their houses and Hed Wiak villagers for the individuals. There are four essential participations for Hed Wiak ritual; the participants, the place for performing the ritual, the date and the offerings. There are two steps in performing the rite; the first step is the preparation and the second is performing step. In terms of belief, the villagers have strong faith in performing the ritual and the components of the rite. For the ritual existence, the study shows that with villagers' strong belief, the continual performing of the rite and the great influence of the rite on the villagers, this ceremony still exists in the village.

Keywords: Hed Wiak Ritual at Ban Nong Luang, Procedure, Belief, Existence

บทนำ

มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุข ความสบาย และความปลอดภัยในชีวิต แต่เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มนุษย์จะพยายามต่อสู้กับสิ่งเหล่านั้น กระทำทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดและแสวงหาหนทางที่จะได้ความสุขความสบายนั้นกลับมามีดังเดิม ดังที่ บุญยงค์ เกตุเทต (2539, หน้า 63) กล่าวว่า การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดเป็นจุดเริ่มต้นที่มนุษย์จะแสวงหาปัจจัยมาใช้กับการต่อสู้ในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่คุกคามต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนและหมู่คณะ เมื่อมนุษย์ประสบกับภัยพิบัติจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือมีวิกฤตการณ์แห่งชีวิตเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน จนตนเองหรือคนข้างเคียงถึงขั้นล้มหมอนนอนเสื่อ หรือสูญเสียชีวิต หากหาสาเหตุได้ก็ต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคข้อขัดข้องเหล่านั้นไป แต่ถ้าหาสาเหตุไม่พบก็มักจะกล่าวโทษผีสิงนางไม้ เทวดาอารักษ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเร้นลับเหนือธรรมชาติว่าเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดเป็นความเชื่อขึ้น ซึ่งความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการกระทำทั้งด้านดีและด้านร้าย คนโบราณจึงได้สร้างศรัทธาให้แก่ลูกหลาน กลายเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่นจากบรรพบุรุษ และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรพบุรุษของชาวอีสานในประเทศไทย ได้สร้างความเชื่อความศรัทธาให้แก่ลูกหลานชาวอีสานหลายประการ ความเชื่อที่สำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวอีสานคือความเชื่อเรื่องเคราะห์ ดังที่ วรรณภา จันทร้ออน และ อุมารินทร์ ตูลารักษ์ (2558, น. 27) กล่าวว่า ชาวอีสาน เชื่อว่า เคราะห์มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เคราะห์ทำให้เกิดโชคลาภ ความปลอดภัย การไม่เจ็บป่วย ซึ่งเรียกว่าเคราะห์ดี ในทางกลับกันเคราะห์ก็สามารถทำให้คนเกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน การเจ็บไข้ได้ป่วย จนนำไปสู่ความตายได้ การประสบเคราะห์อาจถูกกระทำด้วยภูตผีปีศาจ เทวดาอารักษ์ หรือผีบรรพบุรุษทำให้เป็นไปต่าง ๆ นานา

ชาวอีสานให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเคราะห์เป็นอย่างมาก ดังที่ จำเนียร พันทวี (2540, น. 4) กล่าวว่า ชาวอีสานเมื่อประสบกับกลางร้าย เช่น ฟ้าผ่าเรือน ต้นไม้ล้มทับเรือน ภูเขาบ้าน ตัวแลนเข้าบ้าน ข้าวที่หุงหรือนึ่งแล้วเป็นสีแดง ฯลฯ เหตุการณ์เหล่านี้ชาวอีสานเชื่อว่าเป็นเหตุไม่เป็นมงคล รวมทั้งเมื่อมีความเจ็บป่วยไม่สบาย หรือรักษาไม่หาย ประสบอุบัติเหตุ ก็เชื่อว่ามีเคราะห์ ซึ่งคำว่า “เคราะห์” นั้น หมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้ได้โดยไม่ได้คาดหมาย เช่น เคราะห์ดี เคราะห์ร้าย มักนิยมใช้ในทางที่ไม่ดี เช่น มีเคราะห์ ผาดเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้น จึงได้จัดให้มีพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เพื่อแก้ไขกลางร้าย แต่งเครื่องเคราะห์ เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น โดยเชื่อว่าเมื่อทำพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว จะสามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายทั้งหลาย

อันหมายถึง ความหายนะ ความเจ็บปวด ป่วยไข้ ทุกข์ร้อน ให้ออกจากชีวิตได้ การสะเดาะเคราะห์จึงเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมิให้ออยู่ในความประมาท นอกจากจะกระทำเพื่อเป็นการแก้ไขความเดือดร้อนให้หายไปได้แล้ว ยังกระทำเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนและที่อยู่อาศัยในภายภาคหน้าอีกด้วย

ความเชื่อเรื่องเคราะห์ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในภาคอีสานของไทย รวมทั้งชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันก็มีความเชื่อในเรื่องภูต ผี เทวดา โดยเฉพาะในเรื่องของเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย และสิ่งเหนือธรรมชาติที่ตนมองไม่เห็น ดังจะเห็นได้ว่าชาวบ้านหนองหลวงมักจะมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเคราะห์อยู่เป็นประจำ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “พิธีกรรมเฮ็ดเวียก” หรือในภาษาไทยกลางเรียกว่า “พิธีสะเดาะเคราะห์” อันเป็นการปฏิบัติพิธีกรรมเพื่อช่วยกำจัดความชั่วร้ายหรือเหตุการณ์ไม่ดีที่จะเกิดขึ้นกับบุคคล ที่อยู่อาศัย หมู่บ้าน โดยพิธีดังกล่าวเป็นความเชื่อที่ยึดถือสืบต่อกันมานาน เชื่อกันว่าผู้ใดมีเคราะห์ร้ายหรือมีความวิตกกังวลเกิดขึ้น เพราะมีสิ่งที่ไม่ดีมาทำให้เจ็บป่วย จะต้องทำพิธีเฮ็ดเวียกเพื่อขจัดปัดเป่า ซึ่งเมื่อผ่านพิธีกรรมนี้แล้วชีวิตก็จะมีความสุข สิ่งชั่วร้ายทั้งหลายไม่สามารถเข้ามาทักทายได้

ปัจจุบันบ้านเมืองเจริญขึ้นอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย เช่นเดียวกับประชาชนในพื้นที่อื่นของประเทศ ซึ่งความเจริญดังกล่าวอาจส่งผลต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียก จนทำให้ผู้ปฏิบัติต้องปรับเปลี่ยนองค์ ประกอบหรือขั้นตอนบางอย่างและบางอย่างก็คงไว้ดั้งเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่กระนั้นความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของหมู่บ้านหนองหลวงยังคงปรากฏเด่นชัด และเป็นที่ยึดถืออย่างแพร่หลาย โดยในแต่ละสัปดาห์จะมีชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านเป็นจำนวนมากที่มากทำพิธีเฮ็ดเวียก อันเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมเฮ็ดเวียก เป็นพิธีกรรมที่มีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย จึงเป็นเรื่องที่นำศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับผู้วิจัยเองเป็นคนในพื้นที่ดังกล่าว ที่เคยเห็นและเคยเข้าร่วมพิธีกรรมเฮ็ดเวียกตั้งแต่วัยเยาว์ และจากการสังเกต พบว่า การประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกในแต่ละครั้งนั้น มีองค์ประกอบและขั้นตอนในการปฏิบัติ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์

ในพิธีแตกต่างกัน ผู้ประกอบพิธีจะต้องมีความรู้ ความละเอียดรอบคอบในการจัดพิธี ทั้งนี้เพราะในการประกอบพิธีแต่ละครั้งจะใช้อุปกรณ์ประกอบพิธีที่อาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันตามเคราะห์หรือตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ตลอดจนศึกษาถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์ว่า การวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงรายละเอียดด้านต่าง ๆ ของพิธีกรรมเฮ็ดเวียกแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์พิธีกรรมที่น่าสนใจและเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่ และสืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและการดำรงอยู่ของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้คือ บ้านหนองหลวง หมู่ 4 ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาถึงองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ของพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของวิทยากร ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องพิธีกรรมเฮ็ดเวียกอย่างแท้จริง และมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. อายุ 50 ปีขึ้นไป เป็นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาและปัจจุบันอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย
2. เคยเข้าร่วมพิธีกรรมเฮ็ดเวียกในหมู่บ้านหนองหลวง หรือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกในหมู่บ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย ไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง

ขอบเขตด้านเวลา

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้จะกระทำในช่วงเดือนมีนาคม 2560 ถึงเดือนมกราคม 2561

ข้อตกลงเบื้องต้น

การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีการเรียกผู้ประกอบพิธีที่เป็นฆราวาสแตกต่างกัน กล่าวคือในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน เรียกว่า มัคนายก พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเขียนและพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน เรียกว่า อาจารย์ธรรม แต่โดยบทบาทและสถานภาพจะมีบทบาทและหน้าที่เช่นเดียวกัน

วิธีการวิจัย

การศึกษาพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นการศึกษาด้านคติชนวิทยาในสังคมที่สืบต่อกันมาผ่านระบบความเชื่อและสะท้อนออกมาในรูปแบบพิธีกรรม ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านหนองหลวงและเก็บข้อมูลพื้นฐาน ด้านสังคม ประชากร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิธีกรรมเฮ็ดเวียก เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง
3. สอบถามรายละเอียดเรื่องที่จะศึกษาจากผู้รู้และชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เกี่ยวกับพิธีกรรมเฮ็ดเวียก

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2563 | 227

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามอย่างกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้า โดยคำถามสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
2. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อบันทึกรายละเอียด ที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องระหว่างการประชุมพิธีกรรมเฮ็ดเวียก

3. การสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไป ขณะศึกษาพิธีกรรมเฮ็ดเวียกแต่ละประเภท

4. การบันทึกข้อมูลด้วยกล้องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เครื่องบันทึกเสียง เพื่อบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียงในการทำความเข้าใจเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอน การประกอบพิธีกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยปฏิบัติงานภาคสนามในแหล่งข้อมูลที่เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการได้รับข้อมูล
2. ศึกษาและเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ด้านสังคม ประชากร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
3. คัดเลือกและสัมภาษณ์วิทยากรที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาแล้ว การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ในขณะเดียวกันก็บันทึกภาพและเสียงของวิทยากร เพื่อให้ได้ข้อมูลในส่วนของความเชื่อและพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย
4. เก็บรวบรวมข้อมูลพิธีกรรมโดยการร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมเฮ็ดเวียก
5. มีการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยตระหนักถึงประเด็นของการวิจัยครั้งนี้เป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้น ต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจน สมบูรณ์ครบถ้วน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งที่ทำการศึกษาข้อมูลในหมู่บ้าน โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ จัดทำแบบบันทึกข้อมูลขึ้นมาเฉพาะ ทำให้ผู้วิจัยมีความสะดวกในการแยกหมวดหมู่และประเภทของข้อมูลไว้ และการตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลการสัมภาษณ์กับข้อมูลพิธีกรรมที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลแล้วจัดกระทำข้อมูล และแยกเป็นหมวดหมู่ แล้วศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ เกี่ยวกับพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องเคราะห์ของคนในภาคอีสาน มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน

ผลการศึกษา

ชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีความเชื่อเรื่องหนึ่งที่เหมือนกับชาวอีสานโดยทั่วไปคือ ความเชื่อเรื่องเคราะห์ โดยในหมู่บ้านหนองหลวงมีการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเคราะห์ที่เรียกว่า “พิธีกรรมเฮ็ดเวียก” ซึ่งมีการประกอบพิธีขึ้นทั้งที่เรือนหรือที่อยู่อาศัยและบริเวณศูนย์กลางของหมู่บ้าน เป็นพิธีกรรม ที่มีมาตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน โดยมูลเหตุเนื่องมาจากมีเหตุการณ์ไม่ปกติเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ในเรือนที่อยู่อาศัย และเกิดกับตัวของบุคคลเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกขึ้น ผลการวิจัยพบว่าพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวงแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. พิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน หรือในภาษาไทยกลางเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านหนองหลวงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และถือปฏิบัติสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นับเป็นหนึ่งในประเพณีพิธีกรรมที่อยู่ในฮีตสิบสองของชาวอีสาน ซึ่งชาวอีสานโดยทั่วไปเรียกว่า “บุญซำฮะ” (ซำระ) หมายถึง การทำความสะอาด เป็นการทำบุญเพื่อชำระล้างสิ่งที่ไม่ดี เป็นเสนียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่บ้านเมือง ถือเป็นการปัดเป่าความชั่วร้ายที่เป็นภัยต่าง ๆ ให้ออกจากหมู่บ้าน เป็นพิธีกรรมที่มีที่มาจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยครั้งพุทธกาล ผวอกกับความเชื่อเรื่องเคราะห์ และความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน ได้อย่างกลมกลืนและลงตัว

2. พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเฮียน (เรือน) หรือบ้านที่อยู่อาศัย เป็นพิธีกรรมสวดอุภาพท์ ซึ่งจะสวดในกรณีที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในครอบครัว ที่ทำให้คนในครอบครัวเจ็บป่วย อยู่อย่างไม่มีความสุข มีางไม่ดีขึ้น เช่น งู ตัวแลน หรือสัตว์ป่าเข้าเรือน นึ่งข้าวกลายเป็นข้าวสีแดง

นั่งข้าวแล้วหม้อข้าวคว่ำ ฟ้าผ้าเรือนหรือบริเวณที่อยู่อาศัย อีกาบินมาจับหลังคาเรือน ฯลฯ สิ่งที่ไม่ดีเหล่านี้เรียกว่า อุบาทว์ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำพิธีเฮ็ดเวียกเสียน

3. พิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน เป็นพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์อย่างหนึ่งของชาวบ้านหนองหลวงที่เกี่ยวข้องกับตัวของบุคคลนั้นโดยตรง คือ มีการเจ็บป่วย ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มีความทุกข์ร้อนใจ รวมทั้งเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคนยังแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ พิธีกรรมเฮ็ดเวียกต่ออายุ พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเมื่อมีเหตุไม่ดีขึ้นกับบุคคล และพิธีกรรมเฮ็ดเวียกส่งราหู ในบรรดาพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคนทั้ง 3 ประเภท พิธีกรรมเฮ็ดเวียกส่งราหูเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านหนองหลวงนิยมทำมากที่สุด

องค์ประกอบของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก

ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกทั้ง 3 ประเภทมีองค์ประกอบของพิธีกรรม 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ บุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรม สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม และเครื่องประกอบพิธีกรรม ดังนี้

1. บุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรม ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านจะมีบุคคลที่เข้าร่วมพิธี 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกคือผู้ทำพิธี ซึ่งมีทั้งผู้นำฝ่ายพระสงฆ์และผู้นำฝ่ายฆราวาสคือหมักนายก และอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้เข้าร่วมพิธีกรรม คือ ชาวบ้านหรือผู้มีเคราะห์ ในส่วนของพิธีกรรมเฮ็ดเวียกเสียน และพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน มีบุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรมอยู่ 3 ฝ่ายคือ ผู้ทำพิธีคืออาจารย์ธรรม ผู้รับการเฮ็ดเวียก และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ซึ่งส่วนมากเป็นญาติพี่น้องของผู้รับการเฮ็ดเวียก

2. สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ขึ้นอยู่กับประเภทของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก กล่าวคือ ทางสามแพร่งหรือบริเวณศูนย์กลางของหมู่บ้าน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน ที่เรือนหรือที่พักอาศัย เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกเสียน และที่เรือนของอาจารย์ธรรม เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน ซึ่งพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคนนี้สามารถประกอบพิธีได้ทั้งสองแห่งคือ ที่เรือนของผู้รับการเฮ็ดเวียกหรือที่เรือนของอาจารย์ธรรมก็ได้

3. ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านจัดขึ้นในช่วงประมาณเดือน 7 คือ เดือนมิถุนายนของทุกปี จัดพิธีเป็นเวลา 3 วัน พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเสียนมีการถือฤกษ์ยามคือ จัดหรือกระทำในตอนเช้าเวลาใดก็ได้ แต่ต้องให้การประกอบพิธีกรรมเสร็จก่อนเที่ยงวัน โดยจะนิยมกระทำเฉพาะในวันอังคาร วันพฤหัสบดี หรือวันเสาร์เท่านั้น ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคนถือวันเหมือนกับพิธีกรรมเฮ็ดเวียกเสียน แต่ไม่กำหนดเวลา จะเป็นเวลาใดก็ได้

4. เครื่องประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียก พิธีกรรมเฮ็ดเวียกทั้ง 3 ประเภทมีเครื่องประกอบพิธีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

4.1 พิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน เครื่องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญได้แก่ พาบุญคุณ (พานมงคล) ไชยบูชา (กรวยบูชา) ไชยคาย กระจกจอกแก้ว ต้นหมากเบ็ง เทียนเวียนหัว เทียนใต้ (เทียนสำหรับใช้จุดในพิธี) ชันใส่น้ำเพื่อทำน้ำมนต์ ไม้พรมน้ำมนต์ ไชยหมากแจกหรือบั้งแจก ตุ่มใส่น้ำเพื่อทำน้ำมนต์ ฝ้ายอ้อมบ้าน ฝ้ายชะตาบ้าน ต้นเสดกะลัด หรือต้นเศวตฉัตร เครื่องประกอบลี้ทิด ช้านจอกแก้ว กระจกเงาห้อง กระจกเวียงใน กระจกเวียงนอก คุทรายแฮ และ คุน้ำมนต์

4.2 พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเฮียน เครื่องประกอบพิธีที่สำคัญได้แก่ กระจกหน้าวัว กระจกเวรดานพเคราะห์ ชันคาย เครื่องอัฐบริขาร ถังน้ำสำหรับทำน้ำมนต์ พาเข้า (สำหรับอาหาร) ฝ้ายอ้อมเฮียน ฝ้ายเฮ็ดเวียก ฝ้ายผูกแขน เสื้อผ้าของผู้รับการเฮ็ดเวียก มีดดาบ และเทียนเวียนหัว

4.3 พิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน ยกตัวอย่างพิธีกรรมเฮ็ดเวียกส่งราหูเครื่องประกอบพิธีที่สำคัญได้แก่ ชันคาย ถังสำหรับทำน้ำมนต์ ฝ้ายเฮ็ดเวียก ฝ้ายผูกแขน มีดดาบ เทียนเวียนหัว และกระจกส่งราหู

ภาพที่ 1 เครื่องประกอบพิธีเฮ็ดเวียกเฮียน

ขั้นตอนของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก

ขั้นตอนของพิธีกรรมเฮ็ดเวียกทั้ง 3 ประเภท ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนการดำเนินการ โดยแบ่งเป็นแต่ละพิธีกรรม ดังนี้

1. พิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน ขึ้นตอนเตรียมการและขึ้นตอนการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 วัน คือขึ้นตอนเตรียมการวันที่หนึ่งรวบรวมเงินบริจาค สร้างปะรำพิธี เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จัดเครื่องรับรองสำหรับพระสงฆ์ จัดตั้งพระพุทธรูปและเครื่องบูชา เตรียมภาชนะสำหรับทำนํ้ามนต์ เตรียมเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ เตรียมเครื่องไทยธรรม เตรียมอาหารหวานคาวสำหรับเลี้ยงชาวบ้าน จากนั้นเข้าสู่ขึ้นตอนการดำเนินการเริ่มด้วย การบูชาพระรัตนตรัย การเจริญพระพุทธมนต์ การทำนํ้ามนต์ การถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ในวันที่สอง ขึ้นตอนเตรียมการเริ่มตั้งแต่การเตรียมกระทงสำหรับสะเดาะเคราะห์และส่งเคราะห์ การย้อมสีซ้อและสีธง (ธง) การจัดเตรียมจอกส้มจอกหวาน ในส่วนขึ้นตอนการดำเนินการมีลำดับขั้นตอนเหมือนกับคืนวันแรกทุกประการ ส่วนในวันที่สามซึ่งเป็นวันสุดท้าย มีขั้นตอนเตรียมการโดยเริ่มตั้งแต่การปักช่อปักธง (ธง) รอบกระทงแต่ละประเภท การนับเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ การจัดตั้ง การวางกระทงตามจุดต่าง ๆ การเตรียมสถานที่ตั้งกบาตร การเตรียมอาหารหวานคาว การเตรียมคุทรายแฮและคูนํ้ามนต์ และการเตรียมผ้าชะตาบ้าน ในส่วนขึ้นตอนการดำเนินการในวันที่สามประกอบด้วย การบูชาพระรัตนตรัย การเจริญพระพุทธมนต์ การทำนํ้ามนต์ การตั้งกบาตร การแสดงธรรม การต่อชะตาบ้าน การถวายเครื่องไทยธรรม การประพรมนํ้าพระพุทธมนต์ การสวดกระทง การส่งกระทง และการล้อมผ้าอ้อมบ้าน

ภาพที่ 2 บรรยากาศในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน

2. พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเฮียน มีขั้นตอนเตรียมการประกอบด้วย การเตรียมสถานที่ การเตรียมเครื่องประกอบบูชา การจัดวางเครื่องประกอบพิธีกรรมแต่ละประเภท โดยมีขั้นตอนการดำเนินการคือ การบอกกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ การป่าวเทวดา การยอขันดอกไม้หรือบูชาดอกไม้ การอาราธนาธรรม การทำน้่ามนต์ การจ้่าดิง การสูตรถอดสูตรถอน การสวดบทเฮ็ดเวียกเฮียน การประพรมน้่ามนต์ การผูกแขน และการล้อมเรือนด้วยกระทงและฝ้ายข้อมเฮียน

ภาพที่ 3 เครื่องประกอบพิธีเฮ็ดเวียกเฮียนแต่ละประเภทที่ถูกจัดวางตามแบบพิธี

ภาพที่ 4 อาจารย์ธรรมขณะประกอบพิธีเฮ็ดเวียกเฮียน

3. พิธีเฮ็ดเวียกสงกราหฺ มีขั้นตอนเตรียมการประกอบด้วย การเตรียมสถานที่ การเตรียมกระทงเฮ็ดเวียกสงกราหฺ การจัดเตรียมเครื่องประกอบบูชา เครื่องเซ่นไหว้ และสิ่งของต่าง ๆ และการจัดวางเครื่องประกอบพิธีกรรม ในขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย การบอกกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การป่าวเทวดา การยอช้นดอกไม้หรือบูชาดอกไม้ การอาราธนาธรรม การทำนํ้ามนต์ การจําดิง การสวดบทเฮ็ดเวียกสงกราหฺ การประพรมนํ้าลัมปอย การส่งกระทง การผูกแขน และการประพรมนํ้ามนต์

ภาพที่ 5 อาจารย์ธรรมขณะประกอบพิธีเฮ็ดเวียกสงกราหฺ

ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียก

ความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวง อำเภอตันซาย จังหวัดเลย พบว่าในพิธีกรรมเฮ็ดเวียก มีการผสมผสานความเชื่อในการนับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ อิทธิปาฏิหาริย์เข้าด้วยกัน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง สรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อการจัดพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ชาวบ้านเชื่อว่าผู้ที่ได้ผ่านพิธีกรรมเฮ็ดเวียกแล้ว จะทำให้จิตใจสบาย มีความอบอุ่นใจ ร่างกายมีสภาพที่ดีขึ้น และจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายและอำนวยความสะดวกพรให้ประสบแต่สิ่งที่ตั้งถาม โดยแยกความเชื่อออกเป็นแต่ละพิธีกรรม คือ

1.1 ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อการจัดพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน ชาวบ้านมีความเชื่อต่อพิธีกรรม 3 เรื่องผสมผสานกัน คือ เรื่องที่หนึ่งความเชื่อเรื่องศาสนาที่เชื่อว่าพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านนี้มีที่มาจากตำนานในทางพระพุทธศาสนา เรื่องที่สองความเชื่อเรื่องการนับถือเทวดาประจำหมู่บ้านที่เชื่อว่าท่านเหล่านี้จะช่วยปกป้องคุ้มครองคนใน

หมู่บ้านให้มีความสุข รอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มีชีวิตยืนยาว ในขณะที่เดียวกันกับบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตทางการเกษตรดีตามที่คาดหวัง และเรื่องที่สามารถเชื่อเรื่องลางบอกเหตุ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสัตว์ร้ายหรือสัตว์ป่าวิ่งเข้าในหมู่บ้านหรือวิ่งมาตายในหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นมงคลจะต้องประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านขึ้นโดยเชื่อว่าจะทำให้ลางร้ายเหล่านี้ไม่สามารถทำอันตรายให้แก่ชาวบ้านได้

1.2 ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียกเขียน เชื่อว่าเมื่อได้ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกเขียนแล้ว จะทำให้เจ้าของเรือนและคนที่อาศัยอยู่ในเรือนนั้นมีความสุขสวัสดิ์ และเทวดาที่รักษาบ้านเรือนนั้นก็พอใจในการกระทำดังกล่าว และดลบันดาลให้อยู่สุขสบาย มีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบกิจการต่าง ๆ

1.3 ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน เมื่อประกอบพิธีกรรมแล้ว เชื่อว่าสิ่งเลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว จะบรรเทาเบาบางลงไปได้ และแปรเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ดี ในขณะเดียวกันก็จะเกิดความสุขสวัสดิ์ มีความสำเร็จในชีวิต มีโชคมีลาภ เจริญก้าวหน้าร่ำรวยยิ่งขึ้นไป

2. ความเชื่อของชาวบ้านหนองหลวงต่อองค์ประกอบของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก พบว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับผู้นำพิธี ผู้เข้าร่วมพิธี สถานที่ในการประกอบพิธี วันเวลาในการประกอบพิธี และเครื่องประกอบพิธี ดังนี้

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เชื่อว่าเป็นผู้ที่สามารถเป็นสื่อกลางที่คอยประสานติดต่อหรือสื่อสารระหว่างคนกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้เข้าพิธีกรรม เชื่อว่าผู้ที่จะต้องรับการเฮ็ดเวียกคือ ผู้ที่มีเคราะห์ไม่ดีหรือโชคร้าย จะต้องมีการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกโดยมีญาติพี่น้องมาร่วมในพิธีกรรมด้วยเพื่อเป็นกำลังใจ ซึ่งเมื่อใครได้รับการเฮ็ดเวียกแล้ว จะทำให้สิ่งร้าย ๆ ผ่อนคลายเป็นต้นได้

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมทั้ง 3 ประเภทจะแตกต่างกันไป ได้แก่พิธีกรรมเฮ็ดเรียกหมู่บ้าน จะจัดขึ้นที่บริเวณศูนย์กลางหมู่บ้านหรือทางสามแพร่งโดยเชื่อว่าเป็นสถานที่ที่มีเทวดาอารักษ์ประจำหมู่บ้านสิงสถิตอยู่ ส่วนพิธีกรรมเฮ็ดเรียกเฮียนจัดขึ้นที่เรือนหรือที่พักอาศัย เชื่อว่าจะมีเทวดาอารักษ์ประจำเรือนอยู่ซึ่งเทวดาเหล่านี้จะช่วยลดบันดาลให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข หรืออาจจัดที่ห้องพระซึ่งเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในเรือน และในส่วนของพิธีกรรมเฮ็ดเรียกคนจะจัดขึ้นที่บ้านของอาจารย์ธรรม เชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และทำให้พิธีกรรมมีความขลัง หรือจะกระทำที่เรือนของผู้รับการเฮ็ดเรียกก็ได้ โดยมีความเชื่อเช่นเดียวกับพิธีกรรมเฮ็ดเรียกเฮียน

2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับวันเวลาในการประกอบพิธีกรรม เชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเรียกหมู่บ้านในเดือน 7 (เดือนมิถุนายน) เป็นช่วงที่มีพืชมานาภาพมากเพราะเป็นช่วงเวลาทีพระพุทธรูปเสด็จมาระงับภัยซึ่งเกิดขึ้นที่เมืองไพศาลี ตามตำนานในพระพุทธศาสนา ในส่วนของพิธีกรรมเฮ็ดเรียกเฮียน และเฮ็ดเรียกคนจะกระทำกันในวันอังคาร เชื่อว่าเป็นวันแข็งที่สุดในบรรดาวันทั้งหลาย วันพฤหัสบดีเป็นวันสิริมงคล เป็นวันที่สามารถขับไล่เคราะห์ที่เชิญเวรภัยได้ดี และวันเสาร์เป็นวันกล้าวันแข็ง และเป็นวันที่มีเทวดาพิทักษ์คุ้มครองรักษา ถ้าเป็นพิธีกรรมเฮ็ดเรียกเฮียนจะต้องประกอบพิธีให้เสร็จก่อนเที่ยงวันเพราะเชื่อว่าถ้าเลยเที่ยงวันไปแล้วการประกอบพิธีอาจจะไม่เป็นผลหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เฮ็ดเรียกบดก”

2.5 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยพบว่าเครื่องประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเรียกทั้งสามประเภท ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้านที่สื่อถึงความหมายต่าง ๆ ที่เป็นมงคลตามความเชื่อที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา อีกทั้งยังแฝงคติศาสนโดยนัยไว้อีกด้วย เช่น พานบุญคุณ (พานมงคล) จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลเกิดขึ้นในหมู่บ้านและชาวบ้าน ไชยบูชา เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเคารพบูชาในพระรัตนตรัย ไชยคาย แสดงถึงการบูชาครู ไชยหมากแจกหรือบั้งแจก แสดงถึงความกตัญญูตบแต่งที่ต่อบรรพบุรุษ กระทรงจอกแก้ว เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในด้านพืชพันธุ์ธัญญาหาร ดินฟ้าอากาศ ต้นหมากเบ็ง หรือต้นหมากเบญจ (พานพุ่ม) เป็นสิ่งของที่ถวายแด่พระพุทธรูปเจ้าตลอดถึงเทพเจ้าทั้งหลาย ฮ้านจอกแก้ว เชื่อว่าเป็นสถานที่ประทับชั่วคราวสำหรับเทวดาจากทิศทั้งแปด กระทรงเก้าห้อง เชื่อว่าเป็นเครื่องสักการบูชาแต่เทวดาโดยรวม กระทรงเวียงโน เชื่อว่าเป็นกระทรงที่จัดถวายแด่ท้าวจตุโลกบาล กระทรงเวียงนอกเชื่อว่าเป็นกระทรงที่จัดถวายเจาะจงแต่เทวดาประจำทิศทั้งแปด ต้นเสดกะลัดหรือต้นเศวตฉัตร เป็นสัญลักษณ์แทนสวรรค์ที่ประทับของเทวดาต่าง ๆ เครื่องอัฐบริวารเป็นสัญลักษณ์แทนพระสงฆ์ เสื้อผ้าของผู้รับการเฮ็ดเรียก เป็น

สัญลักษณ์แทนตัวของผู้รับการเห็ดเวียง ดาบ หอก ปืน เชื่อว่าเป็นเครื่องอิสริยยศของเทวดา และเทพเจ้าทั้งหลายเป็นเครื่องศาสตราวุธของเทวดา ซอซุง เชื่อว่าเป็นการบอกอาณาเขตของเทวดาแต่ละทิศ ฝ้ายอ้อมบ้าน ฝ้ายอ้อมเขื่อน และฝ้ายเห็ดเวียงเชื่อว่าเป็นชายเพชรวิเศษที่สามารถป้องกันสรรพอันตรายได้ทุกประการ ตุ่มน้ำมนต์ เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นสิริมงคลและความอุดมสมบูรณ์ ไม้พรมน้ำมนต์ เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงการปิดป่าสลัดสิ่งชั่วร้ายให้ออกไป จอกส้มจอกหวาน เชื่อว่าจะทำให้ชีวิตราบรื่นและมีอยู่มีกินอย่างไม่ว่างขาด รูปปั้นสัตว์ประเภทต่าง ๆ เชื่อว่าเป็นสัตว์ประจำทิศในแต่ละทิศ รูปเทียน เชื่อว่าควรรูปและแสงเทียนสามารถใช้ติดต่อบรรยากาศมนุษย์กับเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ ดอกไม้สีขาว เชื่อว่าเป็นของสูงสำหรับบูชาพระพุทธเจ้าและเทพเทวาทั้งหลาย รวมทั้งจะช่วยชะล้างสิ่งไม่ดีออกไปจากร่างกายของผู้รับการเห็ดเวียงได้ ชันห้า เป็นสัญลักษณ์แทนการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายด้วยชีวิตและร่างกาย ใบไม้ เช่น ใบว่านชน ใบว่านธรณีสาร ใบโกศล ฯลฯ เชื่อว่าเป็นใบไม้มงคลและสามารถขับไล่สิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้หมดไปได้ ต้นกล้วย ต้นอ้อย กล้ามะพร้าว กล้าหมาก เป็นสัญลักษณ์ของความ สุข ความเจริญรุ่งเรือง และความอุดมสมบูรณ์ ดอกบัว เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา ส้มป่อย เป็นสัญลักษณ์แห่งการปลดปล่อยเคราะห์ทั้งหลายให้หมดไปจากชีวิต แกงส้มหน่อไม้ตอง เป็นลักษณะของการมีกินมีใช้ แกงหวาน เป็นสัญลักษณ์ของความสุขและความรัก เมี่ยง หมาก พลู และบุหรี เป็นสัญลักษณ์แสดงความเคารพนับถือและการต้อนรับ ข้าวดอกแดง เป็นสัญลักษณ์ของการหมดไปแห่งเคราะห์ทั้งหลายไม่ให้เกิดขึ้นอีก ข้าวเปลือก ข้าวสาร เป็นสัญลักษณ์ของความกินดีอยู่ดี มีกินมีใช้ ข้าวสีต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์การจำแนกสิ่งของที่ถวายเทวดาแต่ละทิศให้เห็นว่าแตกต่างกันและเชื่อว่าเป็นข้าวที่เทวดาชอบ

การดำรงอยู่ของพิธีกรรมเห็ดเวียง

ในปัจจุบันพิธีกรรมเห็ดเวียงของชาวบ้านหนองหลวงยังคงดำรงอยู่และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมเห็ดเวียงเป็นพิธีกรรมที่ยังคงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อหมู่บ้านและชาวบ้านในหลายด้าน เช่น เป็นเครื่องมือสร้างสัมพันธภาพระหว่างคนในกลุ่มชน สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวบ้านให้เกิดความรู้สึกมีความมั่นใจ มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต สอนให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความกตัญญู สร้างเอกลักษณ์ให้แก่ชาวบ้านทำให้เกิดความหวงแหนและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ทำบุญ และควบคุมพฤติกรรมให้ชาวบ้านปฏิบัติตาม และในพิธีกรรมเห็ดเวียงมีการถ่ายทอดความเชื่อไปสู่รุ่นต่อ ๆ ไป โดยมีผู้อาวุโส อาจารย์ธรรม ปู่ ยา ตายาย และบิดามารดา เป็นผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความเชื่อด้วย

การปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ผ่านวิธีการสั่งสอน และกระบวนการบอกเล่า ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนี้เป็นกลไกสำคัญที่จะคอยผลักดันให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียกยังสามารถดำรงอยู่ในหมู่บ้าน และปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียกดำรงอยู่ได้คือ ชาวบ้านหนองหลวงมีความเชื่อความศรัทธาต่อพิธีกรรมเฮ็ดเวียกว่าเมื่อได้ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกแล้ว จะทำให้เคราะห์ทั้งหลายหมดไป มีความปลอดภัย มีความสบายใจ และมีความอยู่ดีกินดี ดังนั้นสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียกยังสามารถดำรงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน

อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกงาม อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย” โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์และแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงอยู่ มาเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

พิธีกรรมเฮ็ดเวียก ของชาวบ้านหนองหลวงมี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้าน พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเฮียน และพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน ซึ่งพิธีกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและเชื่อถือปฏิบัติสืบทอดจากอดีตจวบจนปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่เชื่อว่าจะปัดเป่าความชั่วร้ายและเภทภัยต่าง ๆ เช่น ภัยจากโรคระบาด ฝนแล้ง หรือภัยที่เกิดจากบรรดาภูตผีปีศาจจำพวกผีปอบ ผีเป่าเคราะห์ เข็ญเวรภัย ฯลฯ ให้ออกไปจากหมู่บ้าน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และตัวของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของฐานันตย์ สุพรหม (2549, น. 10-11) ที่กล่าวว่าการสะเดาะเคราะห์เป็นการขับไล่และปัดเป่าสิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้าย อุบาทว์ทั้งปวงให้หมดไปให้พ้นไปจากชีวิต ดังนั้นพิธีกรรมเฮ็ดเวียกจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมิให้อยู่ในความประมาท ตลอดจนแก้ไขความเดือดร้อนให้หายไปได้ และป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าอีกด้วย ซึ่งสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเวียกมีความสำคัญต่อชาวบ้านหนองหลวง ก็คือความเชื่อในเรื่องเคราะห์ ผีสงเทวดา ที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของชาวบ้านเสมอมา ประกอบกับการที่ชาวบ้านยังขาดความรู้และสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นแล้วไม่สามารถหาคำตอบได้ เช่น เมื่อมีคนในครอบครัวหรือคนในหมู่บ้านมีอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุหรือป่วยเป็นเวลานาน การแพทย์สมัยใหม่วินิจฉัยโรคไม่พบ ก็จะทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านแก้ไขปัญหาคด้วยวิธีการทางจิตใจ คือมีการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกขึ้น

ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวงนั้นมืองค์ประกอบของพิธีกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรวลัย ชุมพุกาน (2540) ที่ได้ศึกษาพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และกรานต์จนาพร คำบ่อม (2547) ที่ได้ศึกษาพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์มืองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ บุคคลที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม วันเวลาในการประกอบพิธีกรรม และวัตถุสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยมีขั้นตอนของพิธีกรรม 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือขั้นตอนการเตรียมการและขั้นตอนการดำเนินการ ซึ่งในการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ นี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านหรือผู้รับการเฮ็ดเวียกจะต้องเอาใจใส่ ตลอดจนเครื่องเช่นไห้ว เครื่องสังเวย เครื่องสักการบูชา สำหรับเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อโดยปฏิบัติตามคำแนะนำของอาจารย์ธรรมอย่างเคร่งครัด ถ้าจัดองค์ประกอบได้ถูกต้องจะทำให้เกิดผลในทางที่ดี ในทางตรงกันข้ามถ้ามีความบกพร่องในองค์ประกอบใด ๆ เกิดขึ้นเชื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อในทางที่ไม่ดีตามมา

จากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบของพิธีกรรมเฮ็ดเวียก ผู้วิจัยพบว่า ผู้ทำพิธีหรือผู้นำพิธี เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียก นอกจากนี้จะเป็นผู้รู้เรื่องพิธีกรรมเฮ็ดเวียกทั้งหมดแล้ว ยังต้องคอยให้คำปรึกษาในเรื่องพิธีกรรมและขั้นตอนต่าง ๆ และผู้นำพิธีเปรียบเสมือนผู้ที่ต้องคอยประสาน ติดต่อกับ หรือสื่อสารระหว่างคนกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมทั้งต้องมีภูมิรัฐภูมิธรรม มีความเคร่งครัดในเรื่องข้อห้าม มีศีลธรรมประจำตัวเสมอ ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความอุ่นใจ ในส่วนของสถานที่และวันเวลาในการประกอบพิธีกรรมทั้งสามประเภทจะแตกต่างกันไป ได้แก่ พิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านจะกระทำประมาณเดือนมิถุนายนที่ทางสามแพร่งหรือบริเวณศูนย์กลางหมู่บ้าน พิธีกรรมเฮ็ดเวียกเขียนจะกระทำตอนเช้าที่เรือนหรือที่พักอาศัยเท่านั้น และพิธีกรรมเฮ็ดเวียกคน จะกระทำในเวลาใดก็ได้อยู่ที่ความพร้อม โดยจัดขึ้นที่เรือนของผู้รับการเฮ็ดเวียกหรือเรือนของอาจารย์ธรรมก็ได้

สาเหตุของความแตกต่างมาจากพิธีกรรมเฮ็ดเวียกมีทั้งส่วนรวมและส่วนบุคคล ถ้าเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล เช่น พิธีกรรมเฮ็ดเวียกคนเป็นเรื่องของแต่ละคนที่ได้รับเคราะห์ ดังนั้นการแก้ปัญหาหรือการจัดพิธีจึงกระทำที่เรือนของผู้รับการเฮ็ดเวียกหรือเรือนของอาจารย์ธรรม โดยยึดเอาความสะดวกหรือความพร้อมในการจัด คือบางครั้งผู้รับการเฮ็ดเวียกส่งราหูมาที่เรือนของอาจารย์ธรรมไม่ได้เนื่องจากป่วยหนักก็ให้อาจารย์ธรรมมาประกอบพิธีกรรมที่เรือนของผู้รับการเฮ็ดเวียก เป็นต้น ส่วนการใช้พื้นที่ทางสามแพร่งหรือบริเวณ

ศูนย์กลางของหมู่บ้านในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านนั้น แสดงให้เห็นถึงการใช้พื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านที่จะเดินทางมาประกอบพิธีกรรมได้ง่ายเพราะอยู่ส่วนกลางของหมู่บ้าน รวมถึงเป็นบริเวณกว้างขวางเหมาะสำหรับการประกอบพิธีกรรมที่มีชาวบ้านมาร่วมทั้งหมู่บ้าน ในส่วนของかりวิเคราะห์ความเชื่อและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมเฮ็ดเวียกข้างต้น พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดขึ้นมานั้นเป็นตัวแทนของผู้รับการเฮ็ดเวียก ตลอดจนเป็นตัวแทนการกำจัดและป้องกันเคราะห์ สัญลักษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการสื่อสารของชาวบ้านหนองหลวงผ่านพิธีกรรมเฮ็ดเวียก โดยอาศัยเครื่องบูชา เครื่องเซ่นไหว้เป็นสัญลักษณ์เพื่อให้เกิดความหมายแทนสิ่งที่กำหนดขึ้น ความหมายและความเชื่อที่ปรากฏผ่านสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเฮ็ดเวียก จึงแสดงให้เห็นถึงวิธีการติดต่อสื่อสารของชาวบ้านกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถติดต่อได้โดยตรงจึงต้องกระทำผ่านสัญลักษณ์ในพิธีกรรมแทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรณภา จันทรอ่อน (2557, น. 104) ที่ว่า องค์ประกอบของพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นย่อมมีความหมายและสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่

อย่างไรก็ตาม การที่พิธีกรรมเฮ็ดเวียกของชาวบ้านหนองหลวง อำเภอตันต้าย จังหวัดเลย สามารถดำรงอยู่ในปัจจุบันเนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อหมู่บ้านและชาวบ้าน เช่น ช่วยทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นการสร้างสัมพันธภาพทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ และกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวบ้านผู้ที่มีเคราะห์หรือมีความทุกข์ เช่น ในกรณีที่ผู้เป็นปู่ ย่า ตา ยาย หรือบิดามารดาเกิดมีความทุกข์ มีเคราะห์ ผู้เป็นบุตรธิดาหรือหลานแสดงความกตัญญูด้วยการประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกให้ท่านเหล่านั้น ได้หายจากความทุกข์ที่เกิดขึ้น ในกรณีพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านจะเป็นการให้กำลังใจแก่ชาวบ้านทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ทำกิจกรรมต้องพึ่งพาน้ำฝนในการเพาะปลูก โดยเชื่อว่าพิธีกรรมเฮ็ดเวียกหมู่บ้านจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จึงทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจที่จะประกอบอาชีพของตน ตัวอย่างดังกล่าวมานี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมเฮ็ดเวียกมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อชาวบ้านและหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วันเพ็ญ กาบทอง (2547, น. 1) ที่ว่าพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ที่ยังดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสังคมได้เพราะทำหน้าที่และบทบาทในการบำบัดทางจิตใจให้แก่ผู้คนในสังคมได้

สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ความเชื่อและพิธีกรรมเฮ็ดเวียกยังดำรงอยู่ได้นั้นคือ ชาวบ้านมีการถ่ายทอดความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยบุคคลผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อคือ ผู้อาวุโส อาจารย์ธรรม ปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ ซึ่งท่านเหล่านั้นมีการ

ปฏิบัติเป็นแบบอย่างและคอยบอกสอนแนะนำเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในพิธีกรรมเฮ็ดเรียกให้กับบรรดารุ่นต่อ ๆ มา ให้มีความเชื่อความศรัทธาต่อพิธีกรรมเฮ็ดเรียก ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อได้ประกอบพิธีกรรมเฮ็ดเรียกจะส่งผลดีต่อผู้ที่ได้กระทำและจะทำให้มีความสบายใจ มีความอยู่ดีกินดี ปราศจากเภทภัยต่าง ๆ ฯลฯ ความเชื่อดังกล่าวเกิดจากการที่ได้รับถ่ายทอดจากจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้พิธีกรรมเฮ็ดเรียกของชาวบ้านหนองหลวงดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับหลักคิดของ พัทธินทร์ สมหอม (2554, น. 203) ที่ว่าปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้ประเพณีพิธีกรรมดำรงอยู่ได้ก็คือมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และการให้คุณค่าของความหมายให้คนภายในชุมชนได้รับรู้และสามารถถ่ายทอดบอกต่อได้

การวิจัยเรื่องพิธีกรรมเฮ็ดเรียกของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทำให้ผู้วิจัยได้พบว่าชาวบ้านหนองหลวงมีความเชื่อในพิธีกรรมเฮ็ดเรียกอย่างเหนียวแน่น โดยอาจารย์ธรรมเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในหมู่บ้านที่จะคอยให้คำปรึกษาเมื่อชาวบ้านเกิดความไม่สบายใจหรือทุกข์ร้อนใจ และในพิธีกรรมเฮ็ดเรียกยังสอนให้ชาวบ้านไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามเมื่อถูกทำนายทายทักหรือประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคลก็ให้มีสติอยู่กับตัวแล้วค่อย ๆ คิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองนั้นเกิดความสบายใจและดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยความปกติสุข ดังนั้น トラบใดที่ชาวบ้านหนองหลวงยังมีความเชื่อถือศรัทธาในพิธีกรรมเฮ็ดเรียกอยู่ พิธีกรรมเฮ็ดเรียกก็จะยังคงดำรงอยู่คู่กับชาวบ้านและหมู่บ้านหนองหลวงไปตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยเรื่อง พิธีกรรมเฮ็ดเรียก ของชาวบ้านหนองหลวง ตำบลโคกกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคติชนวิทยา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ของพิธีกรรมเฮ็ดเรียก ด้วยเหตุที่แต่ละท้องถิ่นล้วนแต่มีเอกลักษณ์ ความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำผลวิจัยนี้ไปใช้อาจพบความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบ องค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ในพิธีกรรม ผู้ที่นำผลวิจัยไปใช้จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น แล้วปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยเชิงคติชนวิทยาในเรื่ององค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ ยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ที่น่าสนใจในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลได้ตามหัวข้อที่ได้เสนอแนะ ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน ความเชื่อ และการดำรงอยู่ในพิธีกรรมที่แตกต่างในท้องถิ่นต่าง ๆ
2. ศึกษาพิธีกรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีความเชื่อในลักษณะเดียวกัน
3. ศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมเฮ็ดเวียกับพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันในชุมชนภาคอื่น ๆ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และเพราะเหตุใด

เอกสารอ้างอิง

- กรานต์จนาพร คำบัวอม. (2547). **พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองตุม ตำบลหนองตุม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- จำเนียร พันทวี่. (2540). **พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหม่มนึ่ง กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ฐานิตย์ สุพรหม. (2549). **การจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาเรื่องพิธีส่งเคราะห์ ของชุมชนบ้านผาดั้ง ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- บุญยงค์ เกตเทศ. (2536). **พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ชนพื้นถิ่นอีสาน**. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(1), 62-71.
- พัชรินทร์ สมหอม. (2554). **ประเพณีปลงเปิงดำจัก (บุญส่งข้าวแช่) : ความหมาย บทบาทและปัจจัยการดำรงอยู่ในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- ไรวรวัลย์ ชมภูพาน. (2540). **พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสัมพีสย์ จังหวัด มหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- วรรณภา จันทร์อ่อน. (2557). การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและพลวัตของพิธีกรรม
แต่งแก้เสียเคราะห์ของชาวไทพวน บ้านฝื่อ อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- วันเพ็ญ กาบทอง. (2547). พิธีสะเดาะเคราะห์ที่วัดโบสถ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, นครปฐม.